

Pròleg

Des de finals de la dècada dels anys vuitanta del segle XX, els estudis sobre la ironia han experimentat un auge extraordinari a nivell internacional, tant en l'àmbit de la teoria literària -amb les aportacions de Linda Hutcheon, Pierre Schoentjes, Pere Ballart, Ernst Behler o Philippe Hamon, entre altres-, com en els estudis aplicats a l'anàlisi de les diferents literatures nacionals o de l'obra dels autors. Així, doncs, podríem afirmar que la ironia s'ha introduït al centre de la indagació literària coetània, fins al punt d'acabar convertint el fenomen irònic gairebé en sinònim de literarietat.

L'enfocament del fet literari des de la perspectiva irònica representa un canvi substancial en l'avaluació de textos i autors, una modificació dels valors i dels sentits que en renova en profunditat la descripció i la interpretació. La importància concedida a la ironia en aquest nou marc teòric ha generat, de retop, l'exigència de fixar-ne els límits amb conceptes amb els quals pot existir un cert espai d'ambigüitat, com l'humor o la sàtira. L'anàlisi recurrent i sistemàtica de la presència i significació de la ironia en les diferents tradicions nacionals de la literatura contemporània és un element que ha incidit en els cànons respectius, amb la qualificació a l'alça de l'ingredient irònic, la revalorització de les poètiques que s'hi basen i l'establiment de noves jerarquies dins el sistema literari. Enmig del debat sobre les fronteres de la Modernitat i la Postmodernitat, i des de la necessitat de marcar-ne la transició, la reflexió literària ha interrogat els sentits de la ironia, amb la voluntat de reconstruir-ne la genealogia i les influències. El fil irònic recorre i identifica la contemporaneïtat, però s'imposa la fixació i distinció de l'abast i dels usos que se'n fan al llarg del temps i en funció dels contextos culturals.

Els estudis aplegats en el present volum naixen de la intenció de contribuir en aquesta direcció, amb aportacions centrades en la investigació de la ironia en les literatures occidentals en un període decisiu de l'època contemporània: les quatre dècades que transcorren entre la crisi ideològica i estètica del tombant del segle XIX al XX i l'esfondrament que representa l'inici de l'expansió nazi per Europa i la instauració de la dictadura franquista entre nosaltres el 1939.

Dos projectes d'investigació sobre la ironia en la literatura catalana contemporània

Les investigacions reunides s'emmarquen dins el pla de treball del projecte d'investigació *La ironía en la literatura catalana desde el «Modernisme» hasta 1939* (FFI2013-41147-P, Ministerio de Economía y Competitividad) i segueixen la línia d'estudi de publicacions anteriors del grup investigador a càrrec del projecte, com el recent volum col·lectiu *Ironies de la Modernitat. La ironia del Modernisme al Noucentisme* (Vicent Simbor, ed., PAM, 2015) o el monogràfic «La ironia en la literatura catalana de preguerra», de la revista *Caplletra*, 60 (primavera 2016).

Després dels anys dedicats a l'anàlisi de la ironia, primer el Grup de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat de València en solitari i, en l'actual projecte d'investigació, el grup ampliat amb diversos professors d'universitats catalanes i estrangeres, que signa l'autoria del capítol «El llarg camí de la ironia des del Modernisme fins a 1939», el qual tanca el present llibre, vam invitar un ampli conjunt de col·legues de diferents països i universitats a sumar-se a la reflexió i a la relectura irònica de la literatura del període. L'atenció preferent a la literatura catalana s'explica per l'orientació del projecte investigador del qual naix la convocatòria, però sens dubte la incorporació dels diversos estudis sobre una selecció de temes i autors de les diverses literatures occidentals aporta al conjunt una major obertura del camp de visió i uns imprescindibles elements de comparació.

La selecció de les contribucions aplegades ha estat a càrrec del comitè científic nomenat a l'efecte i format per: Pietro Cataldi (Università per Stranieri di Siena), P. Louise Johnson (University of Sheffield), Constanzo Di Girolamo (Università di Napoli), Enric Gallén (Universitat Pompeu Fabra) i Pere Rosselló Bover (Universitat de les Illes Balears), als quals volem agrair el treball realitzat. La revisió dels treballs ha passat posteriorment per una segona avaluació, amb l'objectiu de garantir-ne la màxima qualitat, d'acord amb els protocols de les edicions acadèmiques.

Així doncs, aquest volum tanca un període de més de set anys que es va encetar amb un primer projecte d'investigació que portava per títol «La ironía en la literatura catalana de la Posguerra hasta nuestros días: entre la Modernidad y la Posmodernidad» (FFI2008-00230/FILO del Programa Nacional de Proyectos de Investigación Fundamental del Ministerio de Ciencia e Innovación, 2009-2011). Aquest projecte, a més de propiciar la publicació de diferents monografies i articles, ha fet possible la creació d'un banc de dades bibliogràfic sobre estudis d'ironia, paròdia i pastitx en la literatura catalana des de l'inici del segle XX fins a l'actualitat, el qual es pot consultar en línia al web del projecte: www.uv.es/ironialitcat.

---

30 contribucions a l'estudi de la ironia i un balanç final

Tot i que l'objecte central d'aquest volum és la literatura catalana, des de bon començament, hi hagué la voluntat de donar-hi cabuda a altres literatures occidentals del període. Sens dubte, com una manera d'oferir una mirada més àmplia sobre el fenomen irònic i d'acollir estudiosos que se n'han ocupat, amb l'aplicació a autors i textos del nostre àmbit cultural més pròxim. Per tant, comencem amb un primer bloc, dels quatre amb què s'estructura el volum, que aplega sis estudis centrats en llengües i en autors de diferents literatures occidentals. Així, comptem, pel que fa a la literatura francesa, amb el treball de Pierre Schoentjes, un dels més destacats teòrics de la ironia que ha esdevingut un dels referents del grup i del projecte d'investigació. A continuació, passem a la literatura en llengua anglesa, amb Juan V. Martínez Luciano, qui s'acosta a la poesia anglesa de la Primera Guerra Mundial, i amb Carme Manuel, qui posa l'atenció en els escriptors afronord-americans del mateix període; i, en tercer lloc, ens acostem a la literatura italiana, a partir de l'estudi panoràmic de Giulio Iacoli i d'un segon d'Amaranda Sbardella sobre Bontempelli. Aquest primer bloc, el tanca un treball de Pere Ballart, un altre dels grans referents teòrics de la ironia, fonamental en el projecte del grup d'investigació, amb el seu acostament a tres grans autors, Čapek, Nabòkov i Brecht, en el context dels anys trenta.

La resta dels apartats del volum se centren en la literatura catalana, presentada en dos grans blocs d'acord amb un criteri cronològic. El primer d'aquests aplega nou treballs que es relacionen amb autors i obres del Modernisme, del Noucentisme i de les Avantguardes. La nòmina dels autors objecte d'anàlisi s'enceta amb Apel·les Mestres, a càrrec de Maria Planellas, i amb Eugeni d'Ors i *La ben plantada*, per part de Vicent Simbor; R. Miquel i Planas i R. Llorens i Jornada són estudiats per Núria León, la poesia de Joan Salvat-Papasseit és l'objecte de l'aportació de Ferran Carbó mentre que Mònica Güell s'ocupa de l'obra poètica de J. V. Foix; sobre la producció de Salvador Dalí comptem amb dos treballs, el de Brad Epps i un segon d'Antoni Maestre. Aquest primer bloc acaba amb dos estudis que, tot i partir d'autors del període, tenen en consideració el context literari posterior. Així, M. Àngels Francés s'acosta als personatges femenins de Caterina Albert i Mercè Rodoreda, i Àngel Cano tracta sobre Eugeni d'Ors i Josep Pla a través de la mirada de Joan Fuster.

El segon bloc dels dedicats a la literatura catalana, el més extens, s'ocupa de la literatura dels anys vint i trenta a partir de quinze treballs. En aquest cas, la nòmina d'autors, textos i elements objecte d'anàlisi s'amplia i, en uns quants casos, s'hi reuneixen dos o tres treballs que giren al voltant del mateix autor. El bloc comença amb un estudi, a càrrec de Marcel

Ortín, centrat en les controvèrsies, ben presents a la premsa del moment, sobre el recurs a la ironia en el temps de la dictadura de Primo de Rivera. A continuació, s'hi apleguen tres treballs que s'aproximen a la figura de Josep Pla, l'autor més tractat en aquest volum, per part d'Anna Esteve, Eberhard Geisler i Gonçal López-Pampló; Carles Soldevila serà el següent autor objecte d'anàlisi, amb els estudis de Núria Santamaria i Magí Sunyer; continuem amb les aportacions de Francesco Ardolino i de Moisés Llopis centrades en l'obra de Francesc Trabal. El següent autor objecte d'anàlisi és Joan Oliver, amb els treballs de Jordi Malé i Ramon X. Rosselló; de Josep Maria de Sagarra, per la seua banda, s'ocupen Andratx Badia i Patrizio Rigobon. Finalment, es presenten tres estudis que tracten aspectes de l'obra de Mercè Rodoreda, a càrrec de Carme Gregori, de Pere Calders, estudiat per Sònia Sellés, i de Ferran de Pol, al qual s'acosten Assumpció Bernal i Josep-Vicent Garcia i Raffi.

Finalment, aquest volum es clou amb un quart apartat que, a manera de mirada de conjunt i de balanç final sobre la ironia en la literatura catalana del període, presenta un treball col·lectiu del grup investigador, coordinat pel director del projecte, Vicent Simbor. Sens dubte, tot un camí, no sabem si tan llarg o tan curt com havíem imaginat a l'inici, però ple de troballes i d'oportunitats per seguir-hi aprofundint.

Ferran Carbó
Carme Gregori Soldevila
Ramon X. Rosselló
(Universitat de València)